

Милутин Бојић
ПЛАВА ГРОБНИЦА

Е Д И Ц И Ј А
СРБИЈА 1914–1918

Уредник
Зоран Колунџија

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2016.

Издавање *Едиције Србија 1914–1918* подржали су
Министарство културе и информисања Владе Републике Србије и
Град Нови Сад – Градска управа за културу

МИЛУТИН БОЈИЋ

ПЛАВА ГРОБНИЦА

Предговор
РАТОМИР РАЛЕ ДАМЈАНОВИЋ

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

БИБЛИОТЕКА
„МИЛУТИН БОЈИЋ“
Београд

РТС

РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА
СРБИЈЕ
Београд

Глава Тробоцица.

Стојите, галије царске! Стојите крпе мојне!

Завише љутим хором!

Окло тождо држим у году језе ноћне

Над овом светом водом.

Пу на дну где шкотице сам уморан хвања
И на мршће алге штресетилица пача
Лежи тробне храбрих, лежи браћи до брата
Трометеји наге, апостоли јага.

Зар не осећате како море шми,
За не ружи велики покој палих гета?
Исгубоком јаза мирни дремеж шми,
А уморним летом зрак месеца чега.

То је храм тајанства и тробоцица тужна
За отроцлог мрца, ко нам чим бескрајни,
Мрха као постој врх осетрва јуњна,
Мрачна као совести хладна и огојна.

Зар не осећате ис подних дубини
За поботности јасне врх вода просућа
И ваздухом итра гудна паживо мина?
То велика душа покојника мина.

Стојите, галије царске! На тробну брате моје
Завише љутим штруде.

Старошари у светлом окло нех отишете

Пу, где се вам буде!

Зар тробите многа светлота, ко чеца
Мило пролази морем и цуре дес знаки,

И доћите нова и велика смења,
За доп сјаја створа на топлим јака.

Али ово тробље, где је потребна
Отрпана и страна штојна епатеје,
Колевка те дивај бајке за времена,
Где те дух да проши своје корицеје

Сахрањени су некадашњи велици
И пролазна слова целот једног рода,
Зато троб штој лежи у шоласа сенци
Измеђ недрa земље и небеског свода.

Светије, галије горске! Букитије нех читану,
Беславе мије чујно,
А кад отело свршил, климаше у тој урну
Побожно и нелијно.

Зер хоћу да влада бесројна шопица
И да ираби гују хук борбене лаве,
Како вртани коугли крв пенуца тока
У деци што врмаше под отравени славе.

Зер тамо далеко подришик се заре
Овом истом крвљу што бде поглава:
Овде инад ода токој господару
Тамо инад сина историја бива.

Зато хоћу мира, да отело служим,
Без реги, без сузи и удоха меких,
За мирис шамрова и дох трока здружених
Уз шудуову муку добочи далеких.

Светије, галије горске! У нас свеене пошаре
Климаше токи и чојом.
Втеле дрини, колво те виле нево, јомаше
Над овом светом водом!

1917.

Ова књига се објављује уз сагласност и подршку
Мирка Бојића на чему му захваљујемо

Издавачи

ВЕЛИКИ РАТ МИЛУТИНА БОЈИЋА

Уз издање књиге *Плава јробница*
новосадског Прометеја и Радио-телевизије Србије

Када је Милутин Бојић на Крфу 1916. године преводио Ростанову песму „Les quatres” – (објављена у *Новинама српским* са насловом „Краљ Петрова четир вола”), био је надахнут оном истом идејом која је водила француског класика док је песму писао. Трајна победа припашиће прогнанима. Изгнанство краља Петра и српске војске је пут у славу, у *бајке речне кући*, сјај вечности и цветни ореол припадају узвишеном у поразу, „краљ овај сред стена, ливада/ Седећи на топу навек ће да влада/ Сред чобана што знају бој...” Над лепотом која „ступа пуна блеска” бди вечност која ће тај чин опевати и дати му сјај достојанства и победе. У Бојићевој визији исказаној у збирци *Песме бола и њоноса*, објављеној у Солуну 1917, песник „страшну епопеју” види као драму епских размера која њене учеснике уздиже до најплеменитијег подвига и узвишене етичке парадигме. Већ у уводној песми и обраћању *исалмојевцу*, песник тражи глас гусала и вечних певача да би опевао мученички подвиг који води у бесмртност и овенчаност ловором.

Едмон Ростан француски драмски писац и песник, академик већ у 31. години, познат пре свега по славном *Сирану де Бержераку*, реаговао је на једну фотографију Владимира Бецића у „Илустрасиону” на којој прогнани, изнемогли краљ Петар I, на топовским карама, са запрегом од четири

вола, предводи своју војску и народ на путу у изгнанство из отаџбине. Инспирисан тим библијским призором у којем је видео сву снагу непобедивог духа Србије, написао је песму која завршава стиховима: "...да је сам Омир, изагнан чак у српске краје,/ Спргнуо четир вола та".

Био је то песнички одјек речи Виктора Игоа у пламеном прогласу *За Србију*, из 1876. године, песничка синтеза знаменитог говора швајцарског нобеловца Карла Шпителера, на почетку рата 1914. године, „о вредности и о праву на живот малих народа и држава”, песничка интерпретација беседе коју је 1915. одржао румунски академик Николае Јорга, можда најаву једног другог текста, *За српски народ* (1918), шпанског класика, Мигела де Унамуна, а у неку руку и наговештај есеја *Расцеће Србије* мексичког класика Алфонса Рејеса, који године 1919. даје фасцинантну анализу српске историје и драме у Великом рату и преварног односа Европе према Србији.

„Успон и пад” (Рејес), трагична величина „народа који није хтео да буде туђи слуга” (Унамуно), „Србија херојска и мученичка” (Николае Јорга), епска и херојска Србија („тако величанствене епске песме као што су српске, од Хомеровог доба није створио ни један други народ” – Шпителер), траже великог песника, јер само такав песник може да схвати, досегне и опева дубину трагедије која је достојна певања самог Хомера.

Испоставило се да је Милутин Бојић тај изгнани *Омир*. Његове су песме узбудљиво сведочанство о једном од најтежих периода српске историје, али и узбудљива поетска визија и књижевна синтеза трагичног доба. У низу песама у збирци *Песме бола и њоноса*, његова основна идеја је да трагични усуд свога народа издигне до митских граница. У питању је свест о судбини и страдању „целог једног рода”, али и свест о томе да њихова жртва неће бити заборављена, да је света дужност песникова да им стиховима и опелом омогући спознање о настављању дела и борбе за идеале због који су пали.

То је позната линија у српском песништву: Змајеви *Свејили њробови*, Јакшићева *Отаџбина*, Дучићева *Химна њобедника*, Ракићева *На Газиместјану*, Шантићеву *Моји очеви*, Дисови *Цветови славе*, *Србија које има* Добрице Ерића, Павловићева *Научиће њјесан*, да наведемо само неке песме и неке песнике, не заборављајући Његошево монументално дело у којем је та идеја једна од понорница целокупног певања.

„Бојић приказује трагичну улогу нашег народа силније него и један српски песник”, пише неколико месеци после Бојићеве смрти Миодраг Ибровац. „Бојић је, за своје одвише младе године, ванредно осећао душевну прошлост свога народа, оно наследство косовско које је српску војску кроз све ратове вукло у *честийиоси*, вукло и религиозне задатке, поред историјских”, стоји код Исидоре Секулић. „Више него иједан други песник тог доба Бојић је природом свог дара био предодређен да буде песник судбинских дана отаџбине...”, написаће професор Јован Деретић у својој *Историји српске књижевности* (1983), у којој високо место даје и Бојићевој поезији и Бојићевој драми. Бојић је, по речима Зорана Гавриловића у „нашу поезију унео митске елементе и од њих створио нову поетску стварност”, а „та новина проистиче из његовог особеног интелектуализма и односа према трајању.”

Идеја о том духовном и етичком континуитету најдоследније је спроведена кроз Бојићеву *Плаву њробницу*, јединствену песму у свеколиком светском песништву, као што је и *дојаћај* који надахњује песника јединствен у историји људског рода. Александар Јовановић, савремени теоретичар књижевности, који се *Плавом њробницом* бавио у неколико наврата (*Крв ииак није вода*, *Поезија српској неосимболизма*), види је као „једну од најзначајнијих херојских поема”. За Исидору је она „ремек-песма”. Њена звучна непреводивост, преплет и укрштај те високе звучности са миром свода изнад и мора (које *мили*), тишине и свечаности ноћног опела над „светом водом” са одјеком

стихова који се плету кроз риму и строфе, одвојене реторским питањима, дају посебну вредност овој узвишеној песми. Добро каже Д. Ј. Филиповић, анализирајући Бојићеве песме, „Бојић је краљ речи”: „Одавно нико није тако господарио речима. Зна их све, и свакој своје место. Сваку је реч одмерио колико она музички вреди, колико је драстично сонорна и, према томе, где се има да употреби.”

Тај квалитет истицаће сви који се буду бавили Бојићевом поезијом, владање речима и савршену звучност његових стихова којом се, као и смислом порука, остварује једна комплексна синтеза. Бојићу успева да уметнички уобличи реалне и блиске догађаје, па су његове песме и *историја* и врхунска поезија. *Одблесак историјских збивања* долази не само из тог времена у којем пева, него се *смешта* у дубину историјских токова и оданде извире преображен, постављајући универзална и метафизичка питања постојања и смисла живота. То је код Бојића ново. Он је сав у судбини свог национа, посебно голготе коју пролази у времену када песме настају, али истовремено, његово песништво достиже естетску вредност која га уздиже до најсложенијих песничких визија и општих питања која се тичу сваког човека и свих времена.

Већ прва критика на Бојићеву збирку *Песме бола и њоноса*, Бранка Лазаревића тек што се књига појавила (Забавник, Новина српских, број 4, Крф, 15. август 1917.) истиче да само песник истинског дара успева да се са уметничком снагом и уметничком уверљивошћу одвоји непосредних догађаја који га инспиришу: „Он не даје деловодни протокол дана и доживљаја у њима; он даје синтезу: псалме *болова*...”

Милутин Бојић спада у највеће и најзначајније српске писце. Са двадесет пет и по година колико је доживео оставио је изврсно песничко и драмско дело, које је надживело своје време и које данас проучавамо са посебном пажњом. У питању је песник који је превазишао епоху и постао један од *међаша* нашег песништва који своју естетску вред-